

SPRAWOZDANIE

XIII Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Droga ku wzajemności”, Białystok 15–16 lipca 2005 r.

W dniach 15 i 16 lipca 2005 r. w Ignatkach koło Białegostoku odbyła się XIII Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu „Droga ku wzajemności”, poświęcona polsko-białoruskim związkom językowym, literackim, historycznym i kulturowym. Organizatorami konferencji był Zarząd Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego w Polsce, Katedra Filologii Białoruskiej Uniwersytetu w Białymstoku, Grodzieński Obwodowy Komitet Wykonawczy, Grodzieński Uniwersytet Państwowy im. Janki Kupały oraz Związek Polaków na Białorusi.

Podczas uroczystego otwarcia konferencji Przewodniczący Zarządu Głównego BTSK Jan Syczewski zwrócił uwagę na konieczność rozwijania dobrosąsiedzkich stosunków między Polakami a Białorusinami. Następnie powitał gości przybyłych na konferencję: Konsula Generalnego Białorusi Leonida Karawajkę, Konsula Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Krętowskiego, Doradcę Ambasadora Białorusi w Warszawie Mikołaja Piotrowicza, Wiceprzewodniczącego Sejmu Samorządowego Jana Zieniuka, Przewodniczącego Związku Pisarzy Białoruskich Alesia Paszkiewicza, przedstawicielkę Urzędu Marszałkowskiego w Białymstoku Halinę Wyszukowską, Leszka Koleśnika, reprezentanta Prezydenta Białegostoku, Rektora Wyższej Szkoły Menadżerskiej w Białymstoku Michała Lisowskiego, Włodzimierza Borsukowa, Prorektora Uniwersytetu im. Janki Kupały w Grodnie, reprezentantkę Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego Elżbietę Ufnal oraz przedstawicieli regionalnej prasy i telewizji. Jan Syczewski odczytał na zakończenie swego wystąpienia list od Włodzimierza Cimoszewicza, w którym Marszałek Sejmu RP przekazywał uczestnikom konferencji pozdrowienia i życzenia owocnych obrad.

Obrady toczyły się na posiedzeniu plenarnym i w trzech sekcjach: językoznawczej, literackiej i historyczno-kulturowej.

Sesję plenarną, podczas której ogłoszono pięć referatów, zainaugurowało wystąpienie profesora Juozuasa Jurkenasa z Wileńskiego Uniwersytetu Pedagogicznego pt.: *Релікты древней онимиі в системах собственных имен родственных языков*. Na przykładzie analizy antroponimów zawierających rdzenie *tri-* i *bul-* (*Tribulas, Trybula*) oraz *sur-* (*Survila, Szurwillowicz, Цупвіла*) autor określił czynniki wpływające na funkcjonalno-semantyczne podobieństwo omawianych morfemów w językach pokrewnych. Następnie Galina Tyczko, prof. Białoruskiego Państwowego Uniwersytetu w Mińsku, przedstawiła życie i twórczość jednego z najznakomitszych historyków kultur i literatur słowiańskich M. Zdziechowskiego (*Мар’ян Зdzieхоўскі і Беларусь*). Dr Mikołaj Kruk z Uniwersytetu w Białymstoku w referacie *Kulturowy kontekst prozy białoruskich pisarzy w Polsce* scharakteryzował

prozę M. Androsiuka, M. Łukszy i S. Janowicza, tworzących na Białostocczyźnie w II poł. XX wieku. Wystąpienie Gienadija Wasiuka, doc. Państwowego Uniwersytetu Grodzieńskiego im. Janki Kupały, pt.: *Конфессиональные отношения в Речи Посполитой в белорусской историографии 90-х годов XX – начала XXI века* poruszało kwestię podejścia białoruskiej historiografii do stosunków wyznaniowych w Rzeczypospolitej: tolerancji religijnej, relacji między katolikami a prawosławnymi oraz kontrreformacji. Jako ostatni w części plenarnej wystąpił dr Jarosław Matwiejuk (UwB) z referatem *Regulacja problematyki wyznaniowej w aktach konstytucyjnych Federacji Rosyjskiej, Republiki Białoruś oraz Ukrainy*. Autor scharakteryzował konstytucje trzech państw postradzieckich pod kątem zapisów dotyczących polityki wyznaniowej.

Po zakończeniu części plenarnej rozpoczęły się obrady w sekcjach. W ramach grupy językoznawczej wygłoszono 11 referatów poświęconych głównie tematyce onomastycznej oraz szeroko pojętym procesom językowym na pograniczu języków i kultur. Prof. Raisa Kazłowa z Państwowego Uniwersytetu Homelskiego w referacie pt.: *Усходнеславянска-заходнеславянскія айканімічныя паралелі* przedstawiła strukturę oraz areal występowania w ogólnosłowiańskiej toponimii ojkonimów *Лавы, Лавіцы і Лайкі*. Prof. Leszek Bednarczuk (Akademia Pedagogiczna w Krakowie) w wystąpieniu *Procesy nazewnicze na pograniczu litewsko-białorusko-polskim* mówił między innymi o procesie sławizacji nazw bałtyckich w języku białoruskim i polskim. Zagadnieniom antroponimii poświęcony był referat prof. Michała Kondratiuka (UwB) pt.: *Nazwiska białoruskie (wschodniosłowiańskie) mieszkańców regionu białostockiego i kryteria ich wydzielenia*, w którym autor przedstawił wpływ historii osadnictwa omawianego regionu na istniejące do dziś zróżnicowanie etniczne, językowe i religijne, które pozostawiło swój ślad w postaci różnych nazw osobowych oraz prof. Bazylego Tichoniuka (Uniwersytet Zielonogórski) pt.: *O antroponimach Biłocki, Wołyński*. Dr Monika Famielec (Akademia Bydgoska) skupiła uwagę na obiektach liniowych Brześcia (*Analiza semantyczna urbanonimów Brześcia w ujęciu historycznym*), a mgr Alina Filinowicz (UwB) omówiła nazwy terenowe utworzone na Białostocczyźnie od dawnych jednostek metrycznych (*Mikrotoponimy utworzone od jednostek miar powierzchni ziemi: włoka i morga na Białostocczyźnie*). Dr Ewa Golachowska z Instytutu Sławistyki PAN w Warszawie przedstawiła leksykę gwarową związaną z gospodarstwem domowym na Podlasiu (*Leksyka związana z gospodarstwem domowym w okolicach Drohiczyzna i Siemiatycz na Podlasiu na przykładzie gwar polskich i wschodniosłowiańskich*), natomiast dr Vilija Sakalauskiene z Instytutu Języka Litewskiego w Wilnie omówiła sławizmy w południowo-zachodnim obszarze gwarowym Aukštoty (*Славизмы в юго-западном аукштайтском поднапечии*). Władimir Borysiuk, st. wykł. Państwowego Uniwersytetu Brzeskiego im. A. Puszkina, wygłosił referat o polonizmach w gwarach białoruskich (*Паланізмы ў вядскай гаворцы беларускай мовы*). Dr Irena Łukaszuk z Uniwersytetu w Białymstoku poświęciła swe wystąpienie semantyce przymiotnika *słodki* w języku rosyjskim, białoruskim i polskim (*Semantyka przymiotnika 'słodki' w języku rosyjskim, białoruskim i polskim*), a dr Lilia Citko, również z białostockiej uczelni, omówiła wybrane zagadnienia z historii ruskiego piśmiennictwa Wielkiego Księstwa Litewskiego (*Z historii ruskiego piśmiennictwa Wielkiego Księstwa Litewskiego*).

W drugim dniu obrad w sekcji językoznawczej ogłoszono 8 referatów różni-
cowanych tematycznie. Prof. Mikołaj Timoszuk (Uniwersytet Warszawski) zana-
lizował wybrane fragmenty przekładów na język białoruski Ewangelii wg Św. Ma-
teusza pióra J. Stankiewicza i W. Siomuchy (*Uwagi o przekładach „Pisma święte-
go” na współczesny język białoruski*). Dr Marek Marszałek z Akademii Bydgoskiej
omówił wpływ białoruszczyzny na zmiany leksykalne w powojennym północno-
kresowym dialekcie kulturalnym (*Zmiany słownikowe w powojennym północnokre-
sowym dialekcie kulturalnym a język białoruski*). Dr Bronisława Janiak z Uniwer-
sytetu Łódzkiego wygłosił referat o gwarach przejściowych i mieszanych na Bia-
łostocczyźnie (*Gwary przejściowe i mieszane na Białostocczyźnie – próba podsu-
mowania*). Z kolei dr Maria Czurak z Instytutu Sławistyki PAN w Warszawie po-
święciła swe wystąpienie semantyce rzeczownika *zoła* (*Znaczenie rzeczownika zoła
i wyrazów pochodnych na Białostocczyźnie i w gwarach sąsiednich*), a dr Kazimiera
Pastusiak, także z Instytutu Sławistyki, omówiła czarodziejskie właściwości roślin,
zwracając uwagę na związek owych właściwości z nazwą konkretnej rośliny (*Czaro-
dziejskie właściwości roślin w świetle ich nazw*). Dr Aleksiej Ławszuk (Państwowy
Uniwersytet Mohylewski im. A. Kulaszowa) przedstawił motywy nominacji fauny
w językach słowiańskich (*Матывы намінацый фаўністычных найменняў у сла-
вянскіх мовах*), doc. Mikołaj Garbaczuk (Uniwersytet Brzeski) porównał niektóre
osobliwości zachodniopoleskich gwar ze wschodniosłowiańskimi gwarami na tere-
nie Polski (*Моўныя асаблівасці тараканскага тыпу заходнепалескіх гаворак
у параўнанні з усходнеславянскімі гаворкамі на тэрыторыі Польшчы*), a Iry-
na Łapicka (Uniwersytet Mohylewski) zwróciła uwagę słuchaczy na zagadnienie
bezekwiwalentności jako złożone zjawisko leksykalno-semantyczne (*Безэквівалент-
насць як лексіка-семантычны феномен*).

W sekcji literackiej ogłoszono 8 referatów, które dotyczyły różnorodnych
kwestii. Prof. Władimir Kajała z Uniwersytetu Grodzieńskiego omówił mora-
litet G. Kaniskiego, arcybiskupa białoruskiego, pt. „*Уваскрасенне мёртвых*”
(*Архіепіскап беларускі Георгій Каніскі і яго драма-маралітэ „Уваскрасенне
мёртвых”*). Mgr Joanna Golec z Uniwersytetu w Białymstoku wygłosiła referat
o patriotyzmie W. Ciapińskiego i F. Bahuszewicza (*Патрыятызм у прадмовах
Васіля Цяпінскага і Францішка Багушэвіча*), a Dymitr Lebiadziejewicz (Uniwer-
sytet Grodzieński) – o elementach kultury antycznej w poezji wagantów (*Антыч-
ныя матывы ў паэзіі вагантаў*). Prof. Bazyli Białokozowicz z Uniwersytetu War-
mińsko-Mazurskiego omówił wybrane problemy twórczości Dymitra Szatyłowicza
(*Dymitr Szatyłowicz – piewca uroków Podlasia Północnego – w poszukiwaniu wła-
snej tożsamości*), natomiast prof. Jan Czykwin z Uniwersytetu w Białymstoku –
utwory prozatorskie Janki Juchnauca (*Проза Янкі Юхнаўца*). Prof. Halina Twa-
ranowicz, również z tej uczelni, przedmiotem swych rozważań uczyniła motyw oj-
czyzny w twórczości Juryja Bajeny (*Тэма радзімы ў творчасці Юрыя Баены*),
Irina Samatoj z Państwowego Uniwersytetu Witebskiego – pamiętnikarstwo So-
krata Janowicza (*Дзённікавая проза Сакрата Яновіча*), a mgr Anna Sakowicz
z Uniwersytetu w Białymstoku – miniatury liryczne w prozie „białowieżan” (*Лі-
рычная мініяцюра ў творчасці „белавежцаў”*).

W sekcji historyczno-kulturowej ogłoszono 9 referatów. Profesor Swiatłana
Marozawa z Uniwersytetu Grodzieńskiego swoje wystąpienia poświęciła struktu-

rze wyznaniowej WKL w latach 1569–1667 (*Трансфармацыя канфесійнай структуры ВКЛ у паслялюблінскае стагоддзе 1569–1667*) oraz profesorowi Ignatowi Onacewiczowi (*Профессор Игнат Онацевич как основатель белорусской историкографии*). Doc. Siargiej Amelka, również z grodzieńskiej uczelni, omówił historię i działalność kościoła rzymskokatolickiego dziekanatu lidzkiego (*Гісторыя і дзейнасць Ішчолнскага парафіяльнага рымскакаталіцкага касцёла Лідскага дэканата*). Doc. Edmund Jarmusik, również z tej uczelni przedstawił sytuację Kościoła i Polaków na Białorusi w latach 1980–1990 (*Костёл и поляки в белорусском пограничье. 1980–1990 годы: сравнительно-исторический анализ их положения и развития*). Igor Popow (Uniwersytet Grodzieński) omówił stosunki między organami administracji państwowej a białoruskimi stowarzyszeniami religijnymi (*Взаимоотношения государственных институтов и религиозных организаций в современном белорусском обществе*). Referat mgr Ludmiły Siegień (UwB) miał charakter etnograficzny i dotyczył obchodów białoruskich świąt (*Каляндарныя абрады беларусаў: свята Юрыя на тэрыторыях Міншчыны і Беластоцчыны*). Prof. Wiaczesław Szwed (Uniwersytet Grodzieński) poświęcił swoje rozważania samoświadomości mieszkańców Grodna (*Самаідэнтыфікацыя этнасаў і нацыянальная самадзейнасць у Гродна (1991–2005)*). Dr Inna Kulewicz, również z grodzieńskiego uniwersytetu, swój referat zatytułowała *Роля ППС у арганізацыйным афармленні беларускага нацыянальнага руху: гістарыяграфія праблемы*, natomiast Tatiana i Władzimir Barysiukowie z Uniwersytetu Brzeskiego – *Вядскі край і Баляслаў Пачопка*. Wystąpienie mgr. Aleksandra Paszkiewicza z Instytutu Historii NAN Białorusi poświęcone zostało wyborom do wileńskiego Sejmu w latach 1920–1922 (*Праблема выбараў у Віленскі сейм у 1920–1922 гг. і стаўленне да яе беларускай грамадскасці*).

Konferencja spotkała się z dużym zainteresowaniem naukowców reprezentujących liczne ośrodki badawcze z Polski, Białorusi i Litwy. Zgłoszono 65 referatów, z czego odczytano 41. Wszystkie wzbudzały duże zainteresowanie oraz często ożywioną dyskusję. Przewodniczący poszczególnych sekcji wielokrotnie podkreślali ich wartość naukową i wysoki poziom, wyrażając przy tym radość z obecności nowych naukowców – zarówno tych z kraju, jak i z zagranicy – podejmujących nowe tematy i problemy.

Wygłoszone referaty złożą się na kolejny VIII tom pokonferencyjny zatytułowany *Polsko-białoruskie związki językowe, literackie, historyczne i kulturowe*, którego dorobek tematyczny jest źródłem sprzyjającym rozwijaniu i wzbogacaniu wiedzy językoznawczej, literackiej i historyczno-kulturowej zarówno dla naukowców, referentów, studentów, uczniów oraz innych, zainteresowanych omawianymi zagadnieniami, osób.

Monika Famielec
Bydgoszcz